

Het Liegebeest

Floor van Orsouw

Kent u het slangachtige wezen uit de gelijknamige Vlaamse poppenserie dat altijd leugens vertelt en woont in een kasteel op een rondvliegende rots? Er was geen ander beest dat mij als kind zoveel angst aanjoeg én fascineerde als het Liegebeest. Nu werk ik op een plek waar liegen deel uitmaakt van de cultuur: de gevangenis. 'Ik heb het niet gedaan', is een veelgehoorde uitspraak. Veroordeling van onschuldige mensen komt voor en daarom moet je er als geestelijk verzorger altijd rekening mee houden dat iemand werkelijk onschuldig is. Aan de andere kant kun je je cliënt nooit op zijn blauwe ogen geloven. De eerste weken had ik dat nog niet zo in de gaten, maar gaandeweg bleken oprechte, emotioneel vertelde verhalen op zijn minst voor een deel niet waar te zijn. Dan voelde ik me bedonderd. En dat was ik feitelijk ook.

Wat je dan zou willen zeggen is: 'Kom op man/vrouw, wie houd je voor de gek? Neem verantwoordelijkheid voor je daden, je keuzes, je leven. Het is te makkelijk om die af te schuiven op anderen.' In een enkel geval kan dat ook de enige juiste reactie zijn. Maar meestal zorgt het ervoor dat de ander zich afsluit en zich totaal onbegrepen voelt. Want zijn die leugens nou het belangrijkste in wat deze persoon met mij heeft gedeeld? Kan ik haar 'horen' zonder de geluidssignalen van de leugendetector in mijn hoofd? Kan ik begrijpen waarom iemand niet de hele waarheid vertelt?

Naast het cultuurverschil tussen 'een meid van de straat', die sterk en slim moet zijn om te overleven, en 'een meid van school', die beschermd is opgegroeid en alles rustig kan overdenken, zoals een vrouwelijke gedetineerde mij eens haarfijn uitlegde, bestaat er ook een groot verschil tussen westerse en niet-westerse culturen, waarin 'de waarheid' vertellen ronduit onbeschoft kan zijn en geen rekening houdt met de gevoelens van de toehoorder. De hele waarheid is vaak te pijnlijk om te aanvaarden zowel voor anderen als voor onszelf. Het is maar al te menselijk om lelijke of pijnlijke gebeurtenissen weg te stoppen, te ontkennen of weg te lachen. Je hoeft niet vast te zitten om dat bij jezelf te herkennen. Leugens wijzen naar de waarheid. Ze vertellen waar we ons voor schamen, waar we ons schuldig over voelen, wat ons pijn doet, ze vertellen over de persoon die we zouden willen zijn. Net zoals de verzonnen wereld van een roman meer kan onthullen over de auteur dan menig interview over zijn leven.

De geestelijk verzorger luistert naar, achter en tussen de leugens. Als het Liegebeest met open vizier tegemoet wordt getreden vertelt het de waarheid over wie deze mens is, over zijn gevoelde pijn en zijn diepste verlangens.

Floor van Orsouw, humanistisch geestelijk verzorger bij justitie en geestelijk verzorger bij Stichting Humanitas; f.v.orsouw@dji.minjus.nl